

GEOGRAFUL MERCATOR ȘI ȚARILE ROMANEȘTI

(Sec. XVI-lea)

Un geograf de seamă al secolului al XVI-lea a fost Gerhard Kremer, cunoscut în istoria geografiei sub numele de Mercator. Născut la Ruppelmond în Flandra în anul 1512, el a murit la Duisburg în 1594. A făcut studii de filosofie și de matematică. A învățat gravura și construirea instrumentelor astronomice la Gemma Frisius. Având o cultură specială și fiind priceput și în tehnică, a lăsat cele mai bune hărți care s'au publicat până la începutul secolului al XVII-lea¹⁾. Este fondatorul geografiei matematice. A alcătuit hărți după coordonatele geografice, cu singura deosebire că, pentru el, toate coordonatele se taie perpendicular, adică sunt linii drepte care formează unghiuri drepte. Atât sub raportul cartografic cât și pur geografic, Mercator este superior predecesorilor săi. Am putea spune că el încorporează activitatea tuturor geografilor evului mediu și modern și sugerează pentru viitor o metodă nouă²⁾.

A început să facă geografie construind globuri terestre. Primul a fost făcut pentru cardinalul de Granvielle, care l-a recomandat lui Carol Quintul. Acesta l-a luat la curtea sa, dându-i titlul de Cosmograf. În această situație, a mai lucrat încă două globuri terestre pe care le-a oferit suveranului. Apoi a interpretat, adnotat și publicat „Tabulae geograficae ad mentem Ptolomaei restitutae et emendatae”³⁾, după ce

¹⁾ Leo Bagrow, *A. Ortelii Catalogus cartographorum*, II, Gotha 1930 pp. 3-17.

²⁾ S. Mehedintzi, *Terra*, pp. 333, 334, 335, 376, 688. M. Popescu-Spi-neni, *România în istoria cartografiei*, I, București 1938, p. 145.

³⁾ Mercator, ed. Ptolemeu, *Tabulae geographicae*. Coloniae, 1578 in fol. Geographiae libri octo. Coloniae Agripine, 1584, in fol. și ed. 1605 Am-stelodami in fol. Cf. Philippe Léo Philips: *A list of geographicae atlasse in the Library of Congress with bibliographicae notes*. Washington, 1909.

singur lucrase, între 1541 și 1550, „Sfera pământescă și cerească”¹⁾, o operă destul de interesantă, cu observațiuni personale, și alcătuiase un mare mapamond în 18 foi la anul 1569: „Nova et aucta orbis terrae descriptio”, destinat „ad usum navigatum”.

Lucrarea sa de seamă este **Atlasul**, gravat cu o fineță și cu eleganță remarcabilă, pe care l-a publicat în ultimul an al vieții sale²⁾. A lăsat neterminate unele părți ale Africei și Asiei, pe care le-a completat I. Hondius³⁾.

În aceasta găsim două capitole care privesc țările românești: „**Transilvania Siebenburgen**”⁴⁾ și „**Valachia, Servia, Bulgaria, Romani**”⁵⁾.

În prezentarea materialului geografic, privitor la studiul unei regiuni geografice, Mercator introduce o metodă nouă de expunere. El dă informațiile în ordinea unui plan clar, înfățișat și notat pe marginea textului. Geografia Transilvaniei este tratată în următoarea ordine descriptivă: „Regio” (Regiunea), „Nomina” (Numele), „Situs”, (Așezarea), „Soli fertilitas” (Bogățiile solului), „Animalium varietas”, (Varietatea animalelor), „Imperium Maiorum”, (Stăpânirea strămoșilor), „Urbes” (Orașe), „Lacus, flumina” (Lacuri, râuri), „Montes (Munți), „Silva” (Păduri), „Opera publica” (Lucrări obștești) și „Mores” (Obiceiuri). Astfel împărțit materialul, Mercator ne pune în față icoana unui teritoriu, precum nu făcuseră geografii precedenți; doar Münster încercase o vagă grupare a materialului în câteva capitole.

¹⁾ *Sphère terrestre et sphère céleste de Gérard Mercator de Ruppel-monde*. Bruxelles, C. Muquardt, 1875, in fol. 16 p. Manuscrisul original aparține Bibliotecii Regale din Bruxelles.

²⁾ *Atlas, sive Cosmographicae meditationes de fabrica Mundi et fabricati figura 1594* in fol. Cf. Vivien de Saint-Martin, *Histoire de la Géographie*. Paris 1 73. p. 400. I.

³⁾ *Atlas minor Gerardi Mercatoris à I. Hondio plurimis aeneis tabulis auctus atque illustratus*. Amsterdami Excursum in eadibus Iudocij Hondij, veneunt etiam apud Cornelium Nicolai item apud Ioannem Ianssonium Arnheimi (titlul e încadrat într-o fațadă de templu pe frontonul caruia Atlas susține globul, pe care alți doi bătrâni îl măsoară cu compasul) 1607, 4 foi numerotate iy și iij + foi A-Z (câte patru de fiecare literă) + Aa-Zz + Aaa-Zzz + Aaaa-Nnnn.

⁴⁾ Idem, *o. o.*, f. S (verso) — f. S II (recto) harta Transilvaniei 12,2/16,3 cm.

⁵⁾ Idem, *o. o.*, f. Yyyij (verso) — f. Yyyij (recto) harta „Walachia, Servia”, 13, 1/17 cm.

Cu această metodă, autorul folosește informațiile asupra țărilor noastre dela geografii anteriori, căutând adesea să dea o interpretare personală¹⁾.

Transilvania, spune Mercator, cuprinde partea sudică a vechii Dacii, pe care Romanii o numiseră Ripensia; își are numele dela faptul că este înconjurată de munți și păduri, adică munții Carpați și pădurea Hercinică „**Transilvania Daciae veteris pars est Mediterranea, quam Ripensem Romani dixere, nomen nunc habet a sylvarum montiumque ambitu; sylva est Hercynia, mons Carpathus**”²⁾.

Este pentru prima oară când găsim într-o lucrare geografică explicația numelui Transilvania. De asemenea autorul face o fixare mai exactă provinciei, spunând că este înconjurată de munți și păduri. Numele munților este cel adevărat, iar al pădurii este cel găsit în tradiția geografică și cartografică. Cu această interpretare, ce ni se pare personală, el continuă cu informația că denumirea de „Siebenburgen” este germană, iar aceia de „Erdély” este ungară.

Privitor la bogățiile solului amintește că o monedă a lui Traian înfățișează pe zeița Ceres stând în picioare și ținând în mâna dreaptă cornul Amaltheii, iar în stânga tăblița cu inscripția „Abundantia Daciae”. Prin aceasta a alegoriat bogățiile Daciei, în special cerealele și a pus în circulație o denumire, care a contribuit probabil la nașterea legendei mai recente a Daciei Felix. Despre bogățiile animale scrie că „în afară de o mare mulțime de boi—încât chiar cei mari se vând cu câte un fiorin — ce să mai spun despre caii de rasă și neîntrețuți pe care-i crește, care au, din firea lor, un galop sprinten, prin mișcarea alternantă a picioarelor. Ce să mai amintesc diferitele neamuri de păsări: vulturi, șoimi, fazani, potârniche, păuni de pădure... Și ca să trec dela pasări la fiare sălbatice, această regiune are dumbrăvi însemnate și păduri mari în care se află: uri, bubali, alces cervi immanis magnitudinis, lynces etc.”³⁾.

Stăpânirea strămoșilor este redată cu multe amănunte.

¹⁾ M. Popescu-Spineni, o. c. p. 147.

²⁾ Mercator, *Atlas minor*, f. S (verso).

³⁾ Această mențiune o găsim și la Magini, *Geographiae universum veteris, tum novae absolutissimum opus, duobus voluminibus distinctum...* Colonia, 1597, f. 161 a.

Ținutul Transilvaniei a fost locuit de diferite neamuri: „Iazigii, numiți Metanasti de Plinius și ale căror rămășițe se află și astăzi în Ungaria, Geții, Bastarnii, Sarmații, Grecii, Romanii, Sciții, Saxonii, Ungurii”.

În înșirarea neamurilor, s’ar părea că autorul face unele confuzii. Examinându-le în lumina știrilor actuale, el are multă dreptate în ceea ce privește ordinea cronologică a venirii diferitelor populații în Transilvania. Insuși autorul adaugă precizări și anume că regiunea a fost luată cu sabia de către împăratul Traian, care a învins pe regele Decebal și a fost primul care a transformat-o în provincie, iar orașul „Sarmisegetuza” l-a numit „Ulpia Traiană”. După două sute de ani, Galienus a lăsat ținutul, iar locuitorii au început să se îndrepte spre sălbăticia și barbaria de mai înainte, de oarece erau lipsiți de civilizația, vorbirea și buna cuviință a Romanilor și din acel timp și-au luat numele de Valahi: „Exque eo tempore humanitate sermoneque et elegantijs Romanorum depositis, caeperunt incolae ferociam Barbariemque pristinam repetere. Valachorum etiam nomine adsumpto”.

Între neamurile înșirate până la Romani, după Geți, el menționează pe Bastarni, Sarmați, care au trăit în adevăr în aceste ținuturi. Însă adăugarea imediată a Grecilor, înainte de Romani, s’ar putea interpreta ca o aluzie la populația devenită creștină înainte sau odată cu venirea Romanilor. Nu credem că este o informație documentară, dar trebuie să observăm că este o intuiție reală și însemnată. În niciun caz el nu face aici aluzie la poporul grec, care n’a fost niciodată la Nordul Dunării. De asemenea este hazardată ipoteza că face aluzie la Pelasgii care au trecut spre Grecia. Este însă clar că Românii sunt arătați ca descendenți ai Dacilor și Romanilor. Populația permanentă a fost formată din Daci, care, după retragerea administrației romane, a devenit populație permanentă românească. Dar provincia n’a fost lipsită de alte invazii, căci, după cum arată autorul, după Romani s’au așezat Sciții cu Atila, care au înființat Șapte Scaune, cu reședințe libere: „**Post Romanos Scythae Attila duce haec loca insederunt septemque sedes liberas extruscere**”¹⁾.

Prin Sciți au fost înțeleși Secuții, prin faptul că se referă la scaune și la ideea de libertate. Mai departe însuși autorul

¹⁾ Mercator, *Atlas minor*, f. S ij (verso).

dă explicația că Secuii sunt vecinii Moldovei, se trag din Sciți și trăesc după legile și obiceiurile lor proprii:

„Ciculi Moldaviae finitimi a Scythis oriundi suis legibus et morbus vivunt, suaque officia sorte distribunt”.

Această teorie a originii Secuilor, expusă de Mercator cu destulă claritate și care se găsește și la alți geografi precedenți, mai târziu s'a desvoltat și persistă încă până astăzi la unii istorici. Despre graiul Secuilor, el adaugă că „astăzi se deosebește de dialectul unguresc, totuși odinioară deosebirea a fost mare. Mare deosebire era și în felul de scriere, căci Sciții (Secuii) scriau în felul Evreilor, începând dela dreapta spre stânga”.

Secuii sunt oameni sălbatici și războinici, iar printre ei nu e nimeni nici nobil nici țaran, toți sunt socotiți cu același drept, în felul Elvețienilor:

„Inter quos nullus neque nobilis neque rusticus, omnes quae singulae pagos subiectos habent”.

După Secui vin Saxonii (Sașii):

„Scythis Saxones successerunt”.

În vremea lui Carol Magnu, Sașii părăsind patria s'au așezat în aceste locuri, construind șapte orașe libere, după exemplul „Sciților” (Secuilor). „Saxonii transilvăneni, ca toate celelalte neamuri germanice, au în ce privește vorbirea „un dialect particular al limbii” și scaunele lor sunt: **„Zarwariensis, Zabsiensis, Millenbach, Reusmark, Segesburgensis, Schesburg forte, Ollezna, Schenkerstul, Rupensis, sed Reus forte, eodem iure censentur, Helvetiorum instar”.**

Numai la urmă vin și Ungurii, dintre care unii au fost îngăduiți în regiune și s'au amestecat cu Dacii, adică Români, iar alții, provocați prin pagube, au cucerit întreg ținutul sub regele Ștefan al Panoniei: **„Postremo etiam Hungari alios subsequenti, partim loci vicinitate allecti se Dacis miscuere: partim iniuriis provocati, sub Stephano Pannoniae rege quem sanctum indignant, totam istam regionem expugnare”.**

Se menționează așa dar venirea Ungurilor în Transilvania, fie mai întâi prin infiltrații lente, fie mai târziu prin cucerirea lui Ștefan cel Sfânt. Dar autorul adaugă în ambele ipoteze că Ungurii au găsit o populație băstinașă. Faptul este susținut de un alt adevăr pe care îl menționează imediat și anume că Transilvania cu regiunile muntoase a fost anexată în vremea lui Matei Corvin:

„Pars Transsylvaniae montosa, sero devicta est a Mathia Huniade qui Corvini cognomentum habuit, posteaquae a Stephano Hungariae rege”.

Intr'adevăr, părțile muntoase, Almașul și Făgărașul, multă vreme au fost sub stăpânirea voievozilor munteni, deoarece știm că Mircea din generația precedentă lui Matei Corvin se intitula „Herțog și stăpânitor al Almașului și Făgărașului”¹⁾.

Numai urmașii lui Mircea au pierdut stăpânirea acelor părți din Transilvania. Faptul este cunoscut și autorului care numește chiar pe Vlad Țepeș din familia Drăculeștilor, — om de ne mai auzită cruzime — ca voivod al Transilvaniei muntoase: **„Mathias ille Draculam quendam Transsylvaniae montosae Voivodam hominem mauditae crudelitatis vivum cepit”²⁾.**

Situația politică din Transilvania este de asemenea cunoscută autorului. El nu înglobează în Transilvania Banatul și nici toată Țara Crișurilor, care erau sub stăpânirea turcească. Faptul acesta îl exemplifică citarea numai a anumitor orașe, unele în ținuturile secuești, ca: „Sepsi, Orbai, Kysdi, Czyk, Gyrgio, Marcus Zeec și Aranyas Zeec; altele, șapte la număr ca: „Cibinium, Brassovia sive Corona, Bistricia, Segoswaria, Megies, Zabetes, Coloswaria”, deci nici o localitate din ținuturile de sub stăpânire turcească.

Orașele Transilvaniei³⁾ sunt despărțite prin distanțe de loc. Sibiu, care este capitală și se mai numește și Hermanstat, este așezat în câmpie, nu e împiedecat aproape de niciun munte, așa că se poate desvolta într'o admirabilă întindere. Nu e mult mai mic decât Viena. Prin dibăcia omenească și prin poziția naturală e cu mult mai întărit, căci din cauza multelor piscine și bălți nu se prezintă armatei înțrare în oraș. Are și biserică catedrală.

Brașovul sau Corona, în nemțește Cronstat, care se mai numește și Stefanopolis, este așezat între munți foarte frumoși, e întărit în deajuns cu ziduri, șanțuri și turnuri de apărare. Aci este Academia și o Bibliotecă însemnată.

Sighișoara, „Segoswaria Schesburg”, așezat în câmpia unei văi foarte largi, are mai ales dealuri viticole.

Mediaș „Megies Mydwisch” parte așezat pe culmea dea-

¹⁾ Cf. Al. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, ed. III, vol. III, p. 78 și n. 40.

²⁾ Mercator, *Atlas minor*, f. S ij (verso).

³⁾ Mercator, *o. c.* f. S ij (verso).

lului, parte jos, la poale, este în mijlocul Transilvaniei, producător de vin și destul de bogat în celelalte lucruri ce privesc câștigul și hrana.

Sebeș „Zabetes sive Zaaz” se află în câmpie, într’o vale foarte adâncă, apărat de ape foarte bogate în pește. Se spune că acesta a fost prima reședință a Saxonilor.

Cluj „Coloswaria, Glausenburg” așezat de asemenea în câmpie, într’o poziție frumoasă, este strălucitor atât pe dinafară, prin înconjurarea cu ziduri, cât și pe dinăuntru prin construcțiile clădirilor.

„Alba Iulia” oraș foarte vechi, cunoscut prin scaunul episcopal. Acesta e așezat pe patru dealuri, înconjurat din toate părțile de câmpie, cam până la două mii de pași. La răsărit are râul Mureș și din cealaltă parte râul numit în ungurește „Ompay” (Ampoiu) care coboară din munți.

Sarmisegetuza, „cel care s’a numit odinioară Tarmis” a fost reședința regală a regelui Decebal pe vremea lui Traian.

Transilvania este împărțită „acum” între trei națiuni: „Transylvania nunc in tres divitur nationes”, deosebite prin obiceiuri și legi. Aceste națiuni: Sașii, Secuții și Ungurii și-au împărțit provincia în loturi. Aici el face aluzie la „unirea frățească” dela 1437, dintre Nobili, Secui și Sași (unio trium nationum), care s’au legat prin jurământ să fie nedespărțiți și să se ajute unii pe alții¹⁾. Autorul chiar amintește de „**Nobiles Transsylvania**” ce cu vorbire și îmbrăcăminte asemănătoare formau un tot aparte. Nu uită însă să adauge că „și odinioară Transilvania a fost ocupată și chiar acum e stăpânită și de diferite neamuri ca neamul Valahilor, care este necivilizat, lipsit de artele nobile și de științe și care este de religie greco-ortodoxă, cu obiceiuri în care se văd urme de păgânism, cum este cultul lui Ios și al Venerei, pe care o numesc sfântă (Sfânta Vineri): „**Valachorum gens est aspera bonorum artium atque disciplinarum expres. Religions Graecae, moribus paganismum redolentibus, quam et divinaculos in praetio habeant et per Iovem, Venerem (quam sanctam vocant) iurent**”²⁾. Arată că Românii n’au nici orașe, nici case de cărămidă, că trăiesc în păduri și numai trestia îi apără contra

¹⁾ Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria Românilor*, Buc. 1890, vol. I, pp. 2 și 621-622.

²⁾ Mercator, *o. c. f. S iij (recto)*; cf. Magini, *o. c.*

neajunsurilor cerului: „**quinetiam neque opida habeant neque domos lateritias, sed in saltibus degentes arundine duntaxat adversus iniuriam coeli muniantur**”¹⁾”.

Ceea ce ni se pare cu totul deosebit este faptul că, în lucrarea aceasta, găsim menționat numărul satelor regești dependente de unele dintre localitățile mari, care formau opt capitale parohiale și toate la un loc alcătuiau ceea ce se numește Universitate: „**Transylvania quod ad pensiones taxarum octo parochialia capitula precipua quae simul Universitatem appellant**”. Menționăm Bistrița cu 23 sate regești, Regen cu mai mult de 30 de sate, Sibiu cu 23 de sate, „Surogativa” de lângă Sibiu cu 22 de sate, Sebeșul cu 17 sate.

În capitolul despre lacuri și fluvii, Mercator arată că în Transilvania acestea nu lipsesc și că sunt pline de pești neîntrecuți.

Fluviile navigabile sunt trei: „Aluta” (Olt), „Morossus” (Mureș) și „Samus” (Someș). Dintre acestea cele două dintâi izvorăsc din munții Schitici și se varsă primul în Tisa, iar al doilea în Dunăre. Al treilea, Someș „Thimes Germanis et Hungaris”, izvorăște din munții „Calota dictis” și se varsă de asemeni în Tisa „Tibiscum”.

În afară de acestea mai sunt și alte râuri ca: „Chicel maior et minor, Sabesus, Chrisus, Chrisolores, Strigius”, dintre care cele trei din urmă poartă particule de aur și duc câte odată bucăți de aur de o livră și jumătate.

În toate aceste ape curgătoare se găsesc pești, renumiți ca cei mai buni și de diferite specii ca: „**Acipenser nimirum magnus et parvus, Cyprinus trium generum, Salmo, Lampetra fluvialilis et lacustris, Silurus, Mulus barbatus dictus, Murenae genus rarum, Truta alba et nigra, Gobii squammati, ac sine squammis aliis penitus incogniti. De Lupis, Percis, Tincis, Murena vulgo dicta nihil memoro; qui pisce sinauditae lere magnitudinis inveniuntur**”.

Munții nu sunt denumiți, însă se arată că sunt unii vecini cu Valahia Cisalpină (Muntenia) și alții vecini cu „Moldavia” (Moldova) „qui Agaricum, ca Terebinthum stillant”, făcând de sigur aluzie la petrol. Acești munți au păduri în care

¹⁾ Mercator, *o. c. f. S iij (recto)*.

pe lângă fiarele sălbatice menționate mai înainte, se găsesc zimbri și cai sălbatici, care au coama lungă până la pământ.

În munți, spune Mercator, sunt cetăți foarte puternice, mai ales pe lângă cursul râurilor, pe unde se deschide o intrare îngustă în ținut, sunt locuri de apărare ale întregii țări¹⁾.

Textul privitor la Transilvania este însoțit de harta regiunii²⁾, care în realitate este o hartă refăcută după Honterus și mai ales Sambucus. Harta este lucrată după scara germanică „miliaria germanica” și orientată după primul meridian care trece, în Atlas Minor, prin insulele Flores Corvo (Canare). De aceea, harta Transilvaniei din „Atlas Minor” este cuprinsă între 57° 30' și 62° long. răsăriteană, pe când harta lui Sambucus din Theatrum Orbis Terrarum” a lui Ortelius este cuprinsă între 46° și 50° long. răsăriteană. În ceea ce privește latitudinea, harta din „Atlas Minor” corespunde cu poziția matematică reală a ținutului, căci este cuprinsă între 46° și 48° latitudine nordică, pe când a lui Sambucus este cuprinsă între 47° 45' și 49°. Dacă sistemul coordonatelor geografice este dat, în această hartă, numai cu oarecare exactitate, destul de exact este reprezentat sistemul orografic, hidrografic și biogeografic. Lanțul munților Carpați este înfățișat în formă de arc, iar în podișul Transilvaniei dispar înălțimile care mai figurau în hărțile geografilor precedenți. În regiunea muntoasă apar unele depresiuni, mai exacte ca la Sambucus. Râurile au o direcție aproape firească și sunt date chiar și unele de mai mică însemnătate.

Aspectul biogeografic apare prin reprezentarea câtorva grupe de păduri, mai rare însă ca la geografii folosiți. Flora, reprezentată intuitiv prin copaci, este aproape dispărută, nefăcându-se reprezentarea ei decât într'un loc liber pe hartă, cam în regiunea Lotrului.

Semnele convenționale pentru așezările omenești se apropie de cele actuale. Cercul rotund pentru desemnarea satelor și orașelor se reintroduce în tehnica cartografiei. Excepție fac numai orașele mari, care sunt reprezentate încă prin cetăți desenate în formă de ziduri cu turnuri. Localitățile

1) Idem *ib.*

2) M. Popescu-Spineni, *o. c.* p. 149.

sunt foarte numeroase și sunt luate din hărțile mai vechi. Se păstrează transcrierea și denumirea germană.

Harta fixează hotarele Transilvaniei la sfârșitul secolului al XVI-lea: la Nord este „Russiae pars”, la Sud „Transalpina” și „Valachiae pars”, la răsărit „Moldaviae pars”, iar la apus „Hungariae pars”. Transilvania este reprezentată ca o provincie aparte.

În capitolul despre „Valachia”, autorul pune în curent pe cititor cu etimologia cuvântului, adoptând teoria curentă pusă în circulație de Eneas Sylvius Piccolomini¹⁾ anume că provincia s'a numit „Flaccia”, apoi „Valachia”, prin schimbarea numelui:

„Valachia a Flaccis Quiritum gente appellationem habet. Romani enim Getis superatis et deletis, Flacci cujusdam ductu eo Coloniam deduxere, unde primum Flaccia deinde corrupta voce Valachia dicta”.

Așezarea. El caută să explice de ce provincia se mai numește și Transalpina și adaugă că e mărginită de munți neîntreruși și foarte înalți, în spre Transilvania, cu păduri dese și frumoase ici și colo. Prin Valachia el înțelege însă și Moldova de Sud, deoarece el arată că la răsărit este un lac cu pește format de râul Hierasus, pe care el zice că locuitorii îl numesc Prut:

„Habet autem ab Ortu piscosum Lacum, quem Hierasus annis incolis Pruth, efficit”.

Lacul la care se referă e lacul Brateș de lângă Galați. Pentru apusul Munteniei, el pomeneste orașul Severin, unde Valahia atinge hotarele Transilvaniei și unde se vedeau 34 de stâlpi admirabili ai podului lui Traian. În spre Nord se mărginește cu râul „Hoina” (probabil Cerna) pe care autorul îl numește neînsemnat (ignobili flumine). La Sud hotarul este Dunărea, care merge în linie dreaptă și care se curbează în fața insulei „Paucis Insula”, cunoscută azi sub numele „Barillanum”.

Bogația solului: „Valahia deși este înconjurată de munți înalți, totuși se știe sigur că nimic nu-i lipsește din ceea ce ar putea să pară necesar pentru trebuința omului”. Autorului i se pare curios cum o țară cu munți poate avea toate bo-

1) Marin Popescu-Spineni, *Geograful Aeneas Sylvius și Țările Românești*, în Revista Geografică Română, Vol. I, Fasc. I, Cluj 1938, 78.

gățiile, deoarece el trăia într'o țară cu foarte puține variațiuni în formele de relief.

Valahia este bogată în aur, argint, fier și sare. Nu lipsesc vinurile și nici animalele de diferite specii. Are cai renumiți, cai de Asturconia foarte buni: „... **in primis Equos alit insignes. Asturcones optimos, aliosque magna copia**”.

Populația trăește în sate, la ferme și orașe.

Capitala este la Târgoviște și aci este reședința Voievodului. Alte orașe „Brailonum” și „Trescortu” (Târșor). Ultimul este într'o regiune de unde se scoate un fel de păcură, din care se fac lumânări:

„**Non longe a quo ecfoditur bituminis species, ex quo sicut ex cera optima candelaef conficiuntur**”¹⁾.

Așa dar, păcura românească și calitatea ei ajunsese să fie cunoscută pe vremea lui Mihai Viteazu până în Țările-de-Jos.

În harta pentru Valahia²⁾, Mercator arată în legendă scara de proporție în „Miliaria Italica”. Cuprinde regiunea dintre Dunăre, Carpați și „Bardalach” (Bârlad). În această hartă este și „Bessarabia pars” cum și Dobrogea, numită „Syrfia”. Iată câteva caractere ale acestei hărți.

Cursul Dunării trece pe la „Orswa” (Orșova) și „Zers” (Severin) până la „Alauta” (Olt); el se îndreaptă apoi spre răsărit până la „Brailonum” (Brăila), unde o ia la Nord până dincolo de „Galacz” (Galați), apoi spre răsărit. La „Destor” (Silistra), pus în dreptul orașului Tulcea, începe să se împartă în șase brațe. Dacă Siretul nu s'ar vărsa în Dunăre cam pe unde se varsă Ialomița și Prutul înainte ca Dunărea să facă cotul spre răsărit, hidrografia Munteniei și Moldovei ar fi avut o înfățișare mai apropiată de realitate. Aci este el influențat de harta lui Reichersdorffer. Găsim de asemenea, între Ialomița și Dâmbovița, o apă curgătoare numită „Teltz”, pe care este așezat orașul „Bucherech” (București), deși pe râul Dâmbovița este menționată localitatea „Dembovicza”, adică tot București.

O altă particularitate este prezența unui șir de munți de ambele părți ale Oltului, până la vărsarea în Dunăre.

Găsim menționate următoarele râuri: „Alauta” (Oltul),

¹⁾ Mercator *ib.* f. Yyy iij (verso).

²⁾ Marin Popescu-Spineni, România în istoria cartografiei, București, 1938, p. 147.

„Dambovicza” (Dâmbovița), „Teltz”, „Ialomicza” (Ialomița), „Bistricia” (Bistrița), afluentul „Strethus”-ului (Siretul), „Bardalach” (Bârlad) și Prut. Prutul, înainte de vărsare în Dunăre, formează un mare lac (Brateșul), pe care sunt așezate două orașe: „Ren” (Reni) și „Galacz”. La Nordul brațului „Tiagola Ostium” (Chilia) se găsește lacul „Roseve”, care comunică printr'un lung canal cu Dunărea. În Dobrogea este un râu care se varsă la Nord de Babadag. Ambele izvorăsc din munții de lângă cetatea Trosmis (Iglița), adică din munții Măcinului. Aceste ape ale Dobrogei se pot identifica prin valea Carassu și cele două râuri Taița și Telița.

Localitățile însemnate sunt: „Zula” (Tg.-Jiu), „Zers” (Severin) și „Zelatna” (Slatina) până la Olt; „Argisch” (Curtea-de-Argeș), „Alvata” (Slatina), „Arcim” (Argeș), „Ris” (T. Măgurele), în stânga Oltului. Apoi: „Dembovicza”, „Pinum”, „Zorzo” (Giurgiu), „Sornua”, „Targovisco” (Târgoviște), „Rebnick” (R. Sărat), „Ermistat” (Călugăreni?), „Briolono și Brailonum” (pentru Brăila), „Vasluy”, „Bachou” (Bacău), „Lapusna”, „Hussi”, „Falxin” (Fălciu), „Ialomicz”, „Floti” (Cetatea de Floci), „Aczud” (Adjud), „Niemezcz” (Neamț), „Margosesti”, „Iassy” ș. a. În ceia ce privește unele localități, constatăm că figurează pe hartă fiecare de câte două ori în două locuri diferite ca: Destor-Durostorum, Orsano-Orswa, Bucherech-Dembovicza, Nus-Husz, Briolono și Brailonum.

Prin hărțile sale, Mercator reproduce hărți mai vechi cu erorile lor. Deoarece lucrările sale s'au bucurat însă de multă prețuire și au circulat până la mijlocul secolului al XVII-lea¹⁾, ele au influențat literatura cartografică din secolele următoare. Începând cu Mercator, centrul de apariție al lucrărilor geografice se mută la Amsterdam și rămâne aci până la începutul secolului al XIX-lea.

Din cele arătate se poate vedea însemnătatea lui Mercator în evoluția științei geografice și cartografice și contribuția sa la răspândirea știrilor despre pământul și poporul românesc.

Marin Popescu-Spineni

¹⁾ Edițiile operelor lui Mercator posterioare morții lui sunt: *Geographiae libri octo*, Amstelodami, 1605; *Atlas minor*, Amsterodami, Typis Iudoci Hondii, 1609; *Atlas minor*, Amstelodami excudebat A. Bettius 1610 și 1612; *L'Atlas ou meditations cosmographiques de la fabrique du monde et figure d'iceluy*, Amsterdam, 1613; *Atlas minor*, Arnhemiae, ex officina J. Jansonii 1621; *Atlas minor*, Amsterodami 1628; *Atlas minor*, 1630; *Atlas minor*, Amsterodami, 1633, 2 vol.; *Atlas minor*, Amsterodami, 1634.